

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרב

ערב שבת-קודש
פרשת בא
ה' בשבט ה'תשס"ו

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

לוח השבוע

[כמה מהנהגות הרבי באוהל', וכן הנחיות לכהנים המבקרים שם, נדפסו ב'התקשרות', סוף גיליון תקע"ב].

יום חמישי

י"א בשבט

(תשי"א)²⁶ — כאשר החלה המשך וחיידוש של תקופה חדשה ו"נתלו המאורות"²⁷ של הדור השביעי מאדמו"ר הזקן (או הדור התשיעי מהבעל-שם-טוב). (ג) התקופה שלאחר הסתלקות בתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר [הרבנית חיה-מושקא] ביום כ"ב לחודש אהד-עשר (כ"ב שבט תשמ"ח)²⁸.

יום שישי

י"ב בשבט

"מי שטרה בערב שבת — יאכל בשבת":
ב'שבת שירה' נוהגים לאכול "שווארצע קאשע" [דייסה ממין קיטניות הנקרא כיום בטעות בשם 'כוסמת']²⁹.

"בדורו של נשיא דורנו גופא, ישנם כמה שלבים ותקופות, ובכללות — שלושה שלבים: (א) יום העשירי לחודש אהד-עשר (יו"ד שבט ת"ש) — סיום התקופה של עבודת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בחיים חיותו בעלמא דין. (ב) היום למחרתו — יום אהד-עשר לחודש אהד-עשר (היום השלם הראשון לאחרי ההסתלקות), ובמיוחד בשנת עשתי-עשר

[27] "ראה לעיל [ספר-השיחות תשנ"ב] ח"א עמ' 293-5".
[28] כל הקטע (תרגום מאידיש) מספר-השיחות תשנ"ב ח"ב עמ' 348 (כולל שתי ההערות הקודמות).
[29] ספר-המנהגים עמ' 72 (נדפס בטעות תחת הכותרת 'יטבתי וצ"ל כמובן 'שבט').

בליקוטי-דיבורים ח"ד ליקוט לו, ברשימת המאסר עמ' 1354 מספר אדמו"ר מהוריי"צ שהלך לאוהל' בעודו בתענית ממש. ואולי היו כל אלה מצבים מיוחדים, וע"ע. וכן צ"ע מהחתנים והכלות (ובני משפחותיהם) שנוסעים ביום החתונה לאוהל כ"ו.

[26] "ראה ספר-השיחות תשי"ח ח"א עמ' 255 הערה 99".

לזכות

האחים התמימים הדגולים לבית

דייטש

הרה"ח ר' זלמן-יודא, ר' יוסף-יצחק, ר' אברהם-משה
וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ה' בשבט ה'תשס"ו – י"ב בשבט ה'תשס"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ה' בשבט	הלי ביאת המקדש. פרק ב-ד.	הלי שכנים. פרק ד.	מל"ת סח. קסה. מ"ע לא. מל"ת עז. עח.
ש"ק	ו' בשבט	פרק ה-ו.	פרק ה.	מל"ת עה. עז. מ"ע כד. מל"ת סט. ע. עא.
א'	ז' בשבט	פרק ח-ט. הלי איסורי מזבח.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ו.	מל"ת סא. מ"ע סא. מל"ת צא. צב. צג.
ב'	ח' בשבט	פרק ב-ד.	פרק ז.	מל"ת צד. צה. צו. מ"ע פו.
ג'	ט' בשבט	פרק ה-ו.	פרק ח.	מ"ע ס. מל"ת ק. צח. מ"ע סב. מל"ת צט.
ד'	י' בשבט	הלי מעשה הקרבנות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ט.	מ"ע סג. מל"ת קמו. מ"ע סד.
ה'	י"א בשבט	פרק ד-ו.	פרק י.	מל"ת קלט. קיב. מ"ע סה.
ו'	י"ב בשבט	פרק ז-ט.	פרק יא.	מ"ע פט. מל"ת קמה. קמח*.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר*		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', ה' בשבט	4.32	5.19	5.41	6.39	9.12	11.55	12.25	5.16.0	5.41
ש"ק, ו' בשבט	4.32	5.19	5.40	6.38	9.12	11.55	12.25	5.17.0	5.42
א', ז' בשבט	4.31	5.18	5.40	6.38	9.11	11.55	12.25	5.17.9	5.43
ב', ח' בשבט	4.30	5.17	5.39	6.37	9.11	11.55	12.25	5.18.8	5.44
ג', ט' בשבט	4.30	5.17	5.38	6.36	9.11	11.55	12.25	5.19.7	5.45
ד', י' בשבט	4.29	5.16	5.38	6.35	9.10	11.55	12.25	5.20.6	5.45
ה', י"א בשבט	4.28	5.15	5.37	6.34	9.10	11.55	12.25	5.21.5	5.46
ו', י"ב בשבט	4.28	5.15	5.36	6.34	9.10	11.55	12.25	5.22.4	5.47

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסוד הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
בא	4.39	5.54	4.54	5.55	4.44	5.54	4.58	5.57
בשלח	4.46	6.00	5.00	6.01	4.50	6.00	5.04	6.02

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב
 כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169
 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il
 ISSN 0793-7474

לוח השבוע

— אם באפשרי, לעשות כל הנ"ל מתוך התוועדות.
 במשך המעט לעת — לבקר (המוכשרים לזה) במקום כינוסי הנוער החרדי — ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי — ולבאר להם איך שחיבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר... לבאר להם את אשר תבע מהם והתקווה והביטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרח' החום והחיות שהם מסגולת הנוער.
 מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט, ובפרט ביום השבת-קודש שלאחריו.
 * בעת ההתוועדות ד"י בשבט, נהג הרבי לעשות מגבית בעד 'קרן תורה'.
 ה"ליכה ב'אוה"ב
 * "שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר ... שקודם ההליכה על ציון ואוהל — נוהגין שאין אוכלין, אבל שותים".²⁵

כאילו עומד לפניו. להניח הפ"נ אחר-כך בין דפי מאמר, קונטרס וכו' שלו. ולשלחו (אם באפשרי — בו ביום) על מנת לקראתו על הציון שלו.²⁰
 במשך המעט לעת — ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.²¹
 במשך המעט לעת — לעשות התוועדות.²²
 [מכיוון שזו התוועדות הקשורה בהילולא, מהנכון לפתוח בדבר תורה של בעל ההילולא].²³
 לקבוע שעה במשך ה'מעט-לעת' — לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו.
 במשך ה'מעט-לעת' — לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי-הכנסיות ובבתי-המדרשות אשר בעיר, לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר ... לבאר אודות אהבת כ"ל ישראל שלו, להודיע ולהסביר תקנתו על-דבר אמירת התילים, לימוד חומש עם פירש"י — ובמקומות המתאימים — גם על-דבר לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה.

(יג) תשט"ו ח"ב עמ' 247 ואילך).
 (25) ספר-המנהגים שם, ושי"ן. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ו עמ' רפב. והכוונה לא רק להקפיד שלא לאכול בגלל האמור בוהר שאין ללכת שמה ללא תענית [ופ"א אמר הרבי לאחד התמימים שאכל לפני שהלך לאוהל: "א רחמנות אויף דיר" — יומן תשי"ג, נספח לשיחות קודש — תשי"ג החדש עמ' 226], אלא גם להקפיד לשתות (וכן הקפיד הרבי), כדי שלא להיות בכלל "מריעיב עצמו ולן בבית-הקברות" (ראה גם בגשר-החיים ח"א סי' שז, ובנטעי-גבריאל הלי אבילות ח"ב עמ' תרכ"ג. בנטעי-גבריאל שם כתב, שלכן נמנע הרבי מלבקר באוהל ביום התענית). ועיי' דיון בזה ב'התקשרות' גיליון תיב עמ' 19. ולהעיר עוד מסיפורו של חבר המוכירות הרח"ח ר' בנימין שי' קליין שלפעמים היה הרבי אוכל פיסת שוקולד לפני הנסיעה לאוהל. כן להעיר מיומנו האשי של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מביקורו בארה"ק (ימסע הרבי בארה"ק; עמ' 252 ועמ' 255) שביום ה' מני"א אכלו מזונות בשכם ואח"כ נסעו לציוני האר"י וכי בצפת, וביום ז' מני"א בשעה 12 היתה סעודה, ואח"כ נסעו לקבר רחל. ואם-כי מצב בריאותו של הרבי היה קשה אז, עד שביקשו ממנו לכל יתענה בתיב (שם עמ' 256), הרי לכאורה השתתפו בו גם המלוים אותו. וצ"ע. ומאידך

שני – שחרית, שלישי – מנחה, כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אנ"ש.

* בימי היולולא של רבותינו נשיאינו – אומרים תחנון¹⁶.

אחר התפילה (בבוקר – אחר אמירת תהילים) ילמוד (יסיים¹⁷ בקול¹⁸) המתפלל לפני התיבה פרק כ"ד דכלים ופרק ז' דמקוואות. אחר-כך יאמר המשנה: "ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר". בלחש – איזה שורות בתניא¹⁹, קדיש ורבנון.

אחר תפילת ערבית – יחזור חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס עד²⁰) בעל-פה. ואם אין מי שיחזור בעל-פה, ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפילת הבוקר. ולסיימו אחר תפילת מנחה.

* נקבע המנהג אצל כמה וכמה ללמוד פרק מעשרים הפרקים על הסדר (גם) דשנה אחר שנה. ולאחרי שנשלמו עשרים השנים

הראשונות, מתחילים עוד הפעם ללמוד בעשרים פרקים אלו, כל שנה פרק אחד, ובשנה זו – פרק ט"ז מהמשך¹⁵.

בבוקר קודם התפילה – [ילמד כל אחד לעצמו] פרק תניא¹⁶, וכן לאחר [סיום המאמר שאחרי] תפילת מנחה¹⁷.

בבוקר קודם התפילה – ירים כל אחד תרומה להעניינים השייכים לנשיאנו, בעד עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפילת מנחה.

נתינת הצדקה (בקשר עם "שבת וכיו"ב) – שייכת גם לנשים, ואדרבה (מצד כמה טעמים) להן דבר הצדקה שייך יותר¹⁸.

לאחר תפילת הבוקר וחזרת הרא"ה – יקרא כל אחד פדיון-נפש¹⁹ (הנשואים – כמוכן בחגירת אבנט). אלו שזכו להיכנס ליחידות, או על-כל-פנים לראות את פני כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ – יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג,

חברת קפני עמ' 16, אופן מנהג זה בעבר.

10 מלבד אם בלארזי הוא יום שאין אומרים בו תחנון – ספר המנהגים עמ' 16. זו הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, שהובאה ונתבארה בשיחת כי מנחם-אב השייחית (התועודיות ח"א עמ' 172), ושם נמסר הטעם בשמו שהו הזמן היותר טוב לבקש ולפעול. וביאר הרב, שחסידי פולין אין אומרים תחנון, מפני שהעלייה שביום היארצייט אצל הצדיק שיבאמונתו יחיה (חי בפתח, י' שנייה בסוגל) פועלת עליה אצל כל מקושריו, אבל חסידי חב"ד שתובעים מהם פנימיות ועבודה דווקא, רוצים להעלות גם את הגוף ולטהרו, ולכן גם אז אומרים תחנון. וראה גם רשימותי חוברת סט עמ' 9. ובשיחות קודש: שי"פ עקב תשי"ג סיד (התועודיות ח"ט, תשי"ג ח"ג עמ' 115). שמחית תש"ז סיג (התועודיות ח"ט, תשי"ז ח"א עמ' 129). י"א ניסן תשכ"ב ס"א. שי"פ אחרי תשכ"ב ס"ב. שי"פ ויחי תש"ל ס"ה. ושי"פ עוד.

11 בספר המנהגים עמ' 77: "הדיק הוא לסיים הפרקים אחרי התפילה", והיינו שאפשר ללמודם עד הסיום גם לפני-כן. רבים מהאבלים רגילים ללמודם לפני חזרת השי"ץ וכיו"ב. ויש לברר אם שייך בזה המבואר בשיחת שבת בראשית תש"ל, שאין ראוי להוסיף מאומה בתוך התפילה, ושלא גם אמירת שיעור תהילים היא בדווקא אחרי "אך צדיקים".

12 ספר המנהגים עמ' 6. 13 י"א שהרבי נהג לומר (בשנות האבלות עי"פ) את

התיבות: "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוהה ממעל ממש" – ימנהגי מלך' ס"ע 32. 14 ספר המאמרים תשי"ג עמ' 111. 15 סה"מ מלוקט ח"ב עמ' רלח, עמ' רנו הערה 23, וביתורת מנחם – סה"מ מלוקט שי"ל לאחורנה לפי סדר השנה, הוא בחי"ב עמודים שו. תו. וכן נהג הרבי. 16 נפוץ בין אנשי ללמוד אנה"ק סי ז"ך, ללא הביאור. וראה אנה"ק דבעל היולולא ח"א עמ' שצ, שהורה ללמוד 'פרק כיו"ב ביום היולולא ב' ניסן אחר ערבית, את הביאור – בשחרית קודם התפילה, וקודם מנחה אנה"ק 'פרק כיו"ב. כנראה הגו כן מקדם ללמוד בימי היארצייט-היולולא דרבתינו נשיאינו פרק זה, במסגרת המנהג – שיכדאי לפרסם ולחזק – ללמוד בכל יום פרק תניא ע"פ הסדר או באופן אחר, ראה 'התועודיות' תשי"ט ח"ג עמ' 68 (מונהג) ועמ' 75, ובכ"מ. בעמ' 75 הורה הרב, ששיעור זה צ"ל לפני התחלת התפילה ממש, היינו גם לפני אמירת "הריני מקבל", כלומר שתחילה למדו פרק תניא, ורק אח"כ פתחו את הסיפור.

17 כניל – הביאור לאנה"ק האמורה. 18 ספר המנהגים עמ' 85, עיי"ש בהערה. וכן בקשר לט"ף, ע"פ הוראת הרב, ובפרט בשנים האחרונות, לשתף גם אותם בכיו"ב, וכן בשאר ההנהגות, שגם נשים וטף שייכים בקיומם. 19 כמה מנהגים בקשר לתיבת פ"ג, נקבצו ביהתקשרות גיליון תקע"ב, בלוח השבוע הערה 12.

אין להסתפק ב"דרך אמצעית", צריכים גם "שטות דקדושה"

כאשר "זרעו בחיים" ממלאים את רצונו וממשיכים בפועל את ענייני תורתו ועבודתו עד למטה מעשרה טפחים ד"חוצה" – אזי עושים מ"יום ההסתלקות" "יום הילולא" אף-על-פי שדרך המיצוע היא דרך ישרה על-פי תורה, מכל-מקום צריך להיות "זרעו"!

לצדיק¹ ש"זרע ליה קב"ה ("ההוא גננא") בגנתא² בזמן שבית-המקדש קיים. ועל-דרך זה מבאר רבינו הזקן באיגרת-הקודש³ הידועה שכתב "לנחמם בכפלים" על פטירת צדיק, "צדיקא דאתפטר אשתכח בכלוהו עלמין יתיר מבחיוהי"⁴, שאז ישנם "גידולי גידולין מן אור זרוע לצדיק בשדה אשר ברכו ה' כו", והיינו, שכל ענייני העבודה שנולדים אצל תלמידיו ותלמידי תלמידיו על-די תורתו ועבודתו הם בבחינת "גידולי גידולין".

וכיוון שכל עניין ישנו גם בנגלה תורה, ברמו על-כל-פנים – הנה על זה מביא בהמאמר⁵ דברי הגמרא⁶ "עד ארבעין שנין לא קאי איניש אדעתא דרביה", היינו, שכאשר הרב משפיע שכל לתלמידו, הנה "גם אחר זמן רב (ארבעין שנין) יוכל התלמיד לירד עוד לעומק דעת הרב על-ידי השפעה זו שהשפיע בו... מה

א. ישנו מאמר ארוך של הצמח-צדק⁷ (שמביא גם כמה מאמרים של רבינו הזקן), שתוכנו – בכללות – בנוגע לעניין הספיחים, ובנוגע לעניין היולולא ויארצייט של צדיקים, ותוכן הדברים:

איתא בזהר פרשת תרומה⁸, שזמן הגלות (משחרב בית-המקדש, שעל זה נאמר⁹ "ונהר יחרב ויבש") הוא בבחינת "גנתא לא עאל בה ההוא גננא", היינו, שה"גנן" (הקב"ה) אינו נכנס בה"גן",

– וכפי שמצינו בישיעה¹⁰ שבני-ישראל הם ברוגמת כרם (גן) של הקב"ה, "ויקו לעשות ענבים" –

ומה שישנו עניין של גידול וצמיחה – הרי זה באופן ש"מגרמיה אודרע כו", שזהו עניין הספיחים, שצומחים מאליהם על-ידי הזריעה שהיתה כמה זמן לפני זה, ודוגמתו בזמן הגלות, שאז ישנו עניין הספיחים מה"אור זרוע

1) ד"ה להבין כו' גנתא לא עאל בה ההוא גננא – נדפס בספר ההשתטחות (קה"ת, תשנ"ו) עמ' לט ואילך. וש"נ. 2) ח"ב קסו, סע"ב ואילך. 3) ד"ה להבין כו' גנתא לא עאל בה ההוא גננא – נדפס בספר ההשתטחות (קה"ת, תשנ"ו) עמ' לט ואילך. וש"נ. 4) תהילים צו, יא. 5) סכ"ז (קמה, סע"ב ואילך). 6) זח"ג ע"ב. 7) שם ע"ב מד. 8) ע"ז ה, רע"ב. 9) ד"ה להבין כו' גנתא לא עאל בה ההוא גננא – נדפס בספר ההשתטחות (קה"ת, תשנ"ו) עמ' לט ואילך. וש"נ. 10) ד"ה להבין כו' גנתא לא עאל בה ההוא גננא – נדפס בספר ההשתטחות (קה"ת, תשנ"ו) עמ' לט ואילך. וש"נ.

שלא השיג מקודם" – שעניין זה הוא ב"בחינת ספיחים", שהרי אין זה באופן שלאחרי ארבעין שנים צריך הרב ללמוד עמו עוד הפעם, אלא באופן שהתלמיד מתבונן ומתעמק בהלימוד שלמדו הרב לפני ארבעין שנים, ועל-ידי זה מגלה את אמיתות ופנימיות דעת רבו, ונמצא, שאין כאן עניין של זריעה חדשה של הרב, כי אם תוצאה מהזריעה שהיתה לפני ארבעין שנים – ספיחים. ויש להוסיף, שכיוון שמצינו שמשך זמן של "דור" הוא כ"ה שנים¹⁰ (על-פי רוב), נמצא, שמשך הזמן דארבעין שנים הוא בבחינת "גידולי גידולין".

ב. ומבאר בהמאמר, שעניין זה נוגע גם ללידת הנשמות (על-דרך האמור לעיל בנוגע לעניין השפעת השכל) – שבזמן הגלות, "גנתא דלא עאל בה ההוא גנא", אי-אפשר להיות הייחוד לצורך לידת נשמות חדשות, כי אם רק "לחדש נשמות ישנות ומגולגלות", שהם בבחינת ספיחים, שכבר נזרעו בעבר.

אמנם, ישנו אופן של לידת נשמות שנעשה על-ידי הייחוד של נשמות הצדיקים, שזהו עניין יום הילולא: על-ידי עבודת הצדיק, "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", בחיים חיותו עלי אדמות – נעשה נחת רוח גדול למעלה. ולאחרי כן, בעת הסתלקותו, אזי עולה כל עבודתו למעלה בעילוי אחר עילוי (כמבואר באגרת-הקודש¹¹), ועל-ידי זה פועל למעלה נחת רוח גדול ביותר, שנקרא בלשון הקבלה בשם "ייחודים". ועל-ידי גודל הנחת-רוח – פועלים

ג. ועל-פי זה מבאר בהמאמר¹² החילוק שבין משה רבינו לרשב"י, ש' אדר הוא יום תענית¹³, ואילו ל"ג בעומר הוא יום הילולא, שהוא עניין של שמחה:

"בזמן הבית", ועל-דרך זה בזמן המשכן שהיה בהיות בני-ישראל במדבר, שאז היה גילוי אלוקות, "דגנא בעצמו עאל בגנתא" – היה "שלימות יחוד קוב"ה ושכינתיה", "יחוד קוב"ה ממש", ולכן לא היה צורך בהייחוד שעל-ידי נשמות הצדיקים בעת הסתלקותם, שלגבי אמיתית הייחוד דקוב"ה ממש, אין עולה בשם לשיהיה נקרא הילולא". ולכן, הסתלקות משה רבינו אינה אלא עניין של ירידה.

מה-שאיין-כן הסתלקות רשב"י שהיתה בזמן הגלות (שהרי כבר היתה אז גלות רומית¹⁴) – כיוון שאז לא היה שלימות הייחוד דקוב"ה ממש (גנתא דלא עאל בה ההוא גנא), ואז ישנו רק הייחוד שנעשה על-ידי נשמות הצדיקים בעת הסתלקותם, "אז גם בחינה זו נקרא הילולא", כמבואר בוזהר (בהאידרא)¹⁵ שאז היו

10) ראה "אוצר ישראל" (אייזענשטיין) ערך כרונולוגיא בסופו.
11) ס"ד"י-כ"ח.
12) בסוף האדר"ז (ח"ג רצו, ב).
13) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט תשי"ח בתחלתה (תר"מ הכ"ב עמ' 30 ואילך).
14) ושו"נ.
15) בראשית א, כה.
16) שם עמ' מח.
17) טושו"ע או"ח תקפ"פ ס"ב.
18) ראה גם שיחת י' שבט תשס"ו ס"ג (תר"מ ח"ג עמ' 218). וש"נ.

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת קודש, פרשת בא

ו' בשבט

[סדר ההכנות ליום ההילולא והנהגות יום ההילולא עצמו – נעתקו ממכתב הרבי מראש-חדוש שבט תשי"א¹. שאר המנהגים סומנו בכוכבית בתחילתם]:

שבט-קודש שלפני הארציית ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק – יקרא בתורה? בחדרים שונים², אבל לא להוסיף על מספר הקראים.

ישתדלו שמפטייר יהיה הגדול שבחבורה – בריצוי רוב המניין – או על-פי הגורל.

* הוראת הרבי, לערוך 'קידוש' והתוועדות

בשבת זו³.

מוציא-שבת-קודש – התחלת זמן 'קידוש לבנה' למנהגנו (אף אם הרקיע כהיר)⁴.

יום רביעי

י' בשבט

יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ זי"ע:

להדליק [ביום שלישי לפנות ערב, בכל בית, תיכף אחר (התחלת) השקיעה⁵] נר שידלק כל המעט-לעת. אם אפשר בקל – נר של שעווה⁶.

בשעת התפילה ידלקו המישה נרות⁷.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום הארציית, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית,

שבט התשי"ב, 'יתורת מנחם – התוועדות' תשי"ב ח"א עמ' 286.
5) ואיזי שבעה שלמים, כפי שנתבאר בהתקשרות גיליון תנ"ך. אך צ"ל ביממה השביעית (ולכן יכול להיקרא בלשון אדה"ז בסידורו 'יאחר שבעה ימים' ואפילו מעט מיממה זו) – הרב יעקב שיי סגנאווי מקריית-גת.
6) ע"פ ספר-המנהגים עמ' 79 בקשר ליארציית פ"ט. ובנטעי-גבריאל ה"ל אבילות חייב פ"ה ס"א כתב בטעות שמנהג חב"ד להדליק לפני השקיעה.
7) הכוונה (כמפורש בסי המנהגים שבהערה הקודמת) עד צאת-הכוכבים למחרת (ואם כבה עד אז מדליקים אותו שוב, ואם התקלקל – מדליקים נר אחר).
8) ראשית-יבות: 'הקיצו ורננו שוכני עפ"י' (מהמכתב הני"ל). למעשה, נר של שעוות-דבורים טהורה אינו דולק יפה (מוציא גאזים רבים וכבה מהר, מלבד באבוקת-הבדלה שכולה פתוחה לאוויר), ונרות השעווה המצויים בשוק מעורבים באחוז גבוה של סטאריין. ולכאורה די שיהיה הרוב שעווה לקיום המנהג כראוי (וכנראה המציאות בזה אינה דומה להמבואר בשו"ע אדה"ז סי' רסד סי"ח).
9) כנגד: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה (משיחת כ"ק אדמו"ר מהורי"צ זי"ע) – ספר-המנהגים עמ' 79. וראה ורישומי

פרשת בוא

פסח הוא לה' (יב,יא)

פסח הוא לה': הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדילוג... ואתם עשו כל עבודותיו... דרך דילוג וקפיצה (דש"י)

מה הצורך ב"דילוג" בשעת יציאת מצרים?

בני-ישראל היו משועבדים כמה דורות במצרים, שהיתה "ערוות הארץ". משעה שהשתחררו מעבדות זו ועד שעמדו ליד הר-סיני לקבל את התורה מפי הגבורה – עבר זמן קצר ביותר (ארבעים ותשעה ימים). מעבר חד שכזה אי-אפשר לבצע אלא בדרך של "דילוג וקפיצה".

(לקוטי שיחות, כרך יב, עמ' 161)

וככה תאכלו אותו, מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם, ומקלכם בידכם (יב,יא)

חיינו של אדם מתחלקים, בדרך כלל, לשלושה סוגים: האדם עצמו, קשריו לסביבתו הקרובה, קשריו עם הסביבה הרחוקה.

שלושה חלקים אלו נרמזים בשלושת הפרטים האמורים – "מתניכם", "נעליכם", "מקלכם": "מתניכם" – אדם צריך להגיע לחירות בכל הקשור לו-עצמו. חירות זו נרמזת ב"מתניכם", שכן "המתנייים הם דבר המעמיד את כל הגוף עם הראש הניצב ועומד עליהם".

"נעליכם" – על האדם לעזור ולסייע לאנשים שאיתם הוא בא במגע. ובאופן כללי יותר – להכניס אלוקות וקדושה בכל סביבתו. עניין זה נרמז ב"נעליים", שהרי על-ידי הרגל בא האדם במגע עם האדמה.

"מקלכם" – אדם חייב להשפיע גם על חלק זה בעולם שרחוק ממנו, שאינו מסוגל להגיע אליו, שהרי "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם". דבר זה נרמז ב"מקל", כי אדם משתמש במקל כדי להגיע לדבר שאין ביכולתו להגיע אליו בידו.

(מכתב-כללי י"א בניסן תשמ"ו)

וינצלו את מצרים (יב,לו)

פירושו: בני-ישראל יקטו את כל "ניצוצות הקדושה" שהיו במצרים ולא השאירו שם אפילו ניצוץ אחד.

(תורה אור, פרשת וארא, דף נו עמ' ד)

פניו מאירים, שהוא עניין תוספת אור גדול למעלה על-ידי עליית כללות עבודתו של רשב"י בעת הסתלקותו.

ד. אמנם, על-פי זה היה צריך להיות עניין של דה. ובעניין זה ישנה הפעולה ד"זרעו בחיים" – "ושנתם לבניך אלו התלמידים", כולל גם תלמידי תלמידיו שהם "גידולי גידוליך": כאשר "זרעו בחיים" ממלאים את רצונו וממשיכים בפועל את ענייני תורתו ועבודתו

עני, לוֹעֲגִים לוֹ, אֲבֵל גְבוּר, אֲפִילוֹ כֹּאשֶׁר עוֹשֶׂה שְׁמוֹת

(א נארישקייט), עושים כמותו, ומכל-שכן כאשר

עושה דבר נכון

עד למטה מעשרה טפחים דה"חוצה" – אזי עושים מ"יום הסתלקות" יום הילולא".

ועל-ידי זה פועלים גם העניין ד"חיים עד העולם"²² (כפי שמסיים בהאידרא²³) – שממשיכים מעצמיות החיים למעלה, "כי עמך מקור חיים"²⁴, "עד העולם", בעולם התחתון, "עולם" מלשון העלם²⁵ (והסתר), ופועלים שיומשך בו הפירוש השני ד"עולם" – מלשון נצחיות, שעניין זה הוא רק מצד אין-סוף בעצמו, שאין בו שינויים, ולכן שם הוא אמיתית עניין הנצחיות.

ועניין זה נעשה על-ידי ההמשכה מבחינת הפנימיות, רזין דרזין, להיות נמשך עד ל"חוצה" – שפועלים שגם בהעלם וההסתר, יתגלה – הן על-ידי זה שמכיר בעצמו והן על-ידי זה שפועל הכרה זו בכל הסביבה – עניין הנצחיות, מצד התורה ומצוות שנעשים בהעלם וההסתר, ועל-ידי זה בטלים כל ההעלמות וההסתרים, ורואים ש"אני הוי' לא שנית"²⁶, ו"אין עוד מלבדו"²⁶.

* * *

הילולא ביום ההסתלקות של כל הצדיקים? ויובן על-פי המבואר בכמה מקומות (וכמדובר גם אשתקד¹⁸) שבשכיל לפעול עניין של "הילולא" יש צורך בחיבור שני עניינים: יש לפעול עניין של פנימיות, וביחד עם זה, יש להמשיך זאת בגילוי.

והעניין בזה – כידוע¹⁹ שעניין הולדת הולד צריך להיות נמשך מפנימיות המוחין (שלכן "קטן אינו מוליד"²⁰), ובלשון הרמב"ם²¹: "כוח הגוף וחיו ומאור העינים"; ומשם צריך להיות נמשך כל ציור רמ"ח אברים כו', נשמה בגוף, היינו, שצריך להיות נמשך בגילוי.

ועניין זה פועלים רק הצדיקים שעבודתם היתה באופן של חיבור ב' עניינים הנ"ל – שלקחו "רזין דרזין", והמשיכו זאת בגילוי עד למטה מעשרה טפחים, באופן שיהיה שייך גם ל"חוצה".

ולכן, אצל צדיקים גופא, הנה רק אצל יחידים סגולה מצינו הלשון "הילולא", שאז אין זה עניין של תענית, אלא הפכו כו'.

18) ראה שבת לג,ב.

19) ראה לקו"ת שלח ב, סע"ד. ואתחנן ג,

סע"ב. ובכ"מ.

20) סנהדרין סח, סע"ב.

21) הל' דעות פ"ד הי"ט.

22) תהילים קלג,ג.

23) שם לו"ו"ד.

24) לקו"ת שלח לו,ד, ובכ"מ.

25) מלאכי ג,ד.

26) ואתחנן ד,לה.

ו. ישנה²⁷ רשימה²⁸ מכ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל ההילולא, שבה צוינו זכרונות מזקנו, אדמו"ר מהר"ש, וגם מזקנתו, הרבנית הצדקנית רבקה (זוגתו של אדמו"ר מהר"ש), שהיא צייט שלה הוא גם יו"ד שבט.

בין הזכרונות נרשם סיפור, שכבר נדפס²⁹: בהיותה בת שמונה עשרה, חלתה ביותר, וציווה הרופא שתאכל מיד בקומה משנתה. וכיוון שלא רצתה לאכול קודם התפילה, היתה משכימה לקום, מתפללת ואחר-כך אוכלת, כך, שלא אכלה קודם התפילה, וגם אכלה מוקדם בבוקר.

אבל כמובן שלא זו בלבד שלא הועיל הדבר לבריאותה, אלא בגלל זה עוד נחסר בשינתה. ואמר לה הצמח-צדק: יהודי צריך להיות בריא ובעל כוח. בנוגע למצוות נאמר³⁰ "והי בהם", והפירוש בזה, שצדיקים להחזיר חיות בהמצוות (כפירוש המגיד³¹ שנוכר בהמאמר³²). ובכדי להמשיך חיות בהמצוות, מוכרחים להיות בעל כוח ולהיות במשחה. וסיים הצמח-צדק: אל לך להיות מורעבת ("א ניכטערע"). מוטב לאכול בשביל להתפלל מאשר להתפלל בשביל לאכול.

ז. כל העניינים שסיפרו הרביים, ובפרט מה שמסרו מדור לדור, אינם סתם סיפורים. כיוון שמסרו זאת מדור לדור, הרי בוודאי יש לזה שייכות להשומעים, שילמדו מזה הוראה³³: ענייני האדם נחלקים בכלל לשני סוגים: (א) העניינים שעושה בשביל הקב"ה, כמו לימוד התורה, תפילה וקיום המצוות. (ב) העניינים שעושה בשביל עצמו, מה שמצטרך לאדם

באמת, או מה שנדמה שהוא צורך עבורו. הנקודה הפנימית של שני סוגים אלו היא – "תפילה" ו"אכילה". הסוג הראשון הוא "תפילה", כי, תפילה עניינה הפניה וההתחברות אל הקב"ה, "דע לפני מי אתה עומד – לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא"³⁴. והסוג השני הוא "אכילה", כי, כל מה שנצרך לאדם, הרי הוא "רעב" לזה, וכאשר מקבל את צרכיו הרי זה משקט את רעבונו – "אכילה".

ח. ובעניין התפילה והאכילה יכולים להיות כמה אופנים:

יכול להיות אופן שהאדם הוא מפוצל. אין שייכות בין ה"תפילה" וה"אכילה". בשעת התפילה (דהיינו כאשר לומד, מקיים מצוות ומתפלל), אינו שייך לענייני העולם, ועד שיכולים לחשוב שהוא צדיק גמור; אבל אחר-כך, בבואו לענייני העולם, מסחר או אכילה, כפשוטה, לא ניכר עליו שום עניין של קדושה, רוחניות ועדינות.

אמנם, על אופן כזה אומרים: אטו³⁵ בשופטני עסקינן? וברשיעי לא עסקינן³⁶.

ואופן הב' – שיש שייכות בין התפילה לאכילה, והיינו, שבנוגע לכל העניינים הרי הוא מעיין בשולחן-ערוך ומתנהג כן בפועל, אבל התפילה היא בשביל האכילה.

כלומר: בידעו שהוא זקוק להקב"ה ("אזוי ווי ער ווייס "נעבעך", אז ער דארף אנקומען צום אויבערשטן"), והדרך כיצד לקבל מהקב"ה היא כמו שכתוב³⁷ "אם בחוקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם", לכן עושה כל מה שהקב"ה

במכתב מקיץ תש"י ממשיך הרבי:

במה שכתב על-דבר שינהל את בית-הספר – כפי הנראה מוכשר הוא לכך לכשירצה, וליתר שאת – ידבר על-דבר זה גם עם הנהלת הרשת.

ברכה לאב, עידוד לבן

וכך כותב הרבי להנ"ל, בט"ז באייר תשי"ט ('תשרה', עמ' 21):

ככותבו, יזכירו את מר דוד שליט"א, אביו של התלמיד מיכאל שוורץ שי, על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, להמצטרך לו, ובוודאי יסביר להתלמיד הנ"ל שי, שכיוון שהוא לומד בבית-ספר חביד ומבקש ברכה, מובן שעליו להוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, שמלבד גודל העניין מצד עצמו הנה על-ידי זה יתוסף בברכות ה' יתברך במילוי בקשתו בהאמור.

הרבי מאחל "הצלחה בריבוי"

לקראת שנת הלימודים תש"כ התעורר אצל הנ"ל ספק בקשר לעבודת הנייהול ("ובמה שכתב אודות להמשיך בתור מנהל"). בתשובה כותב לו הרבי (שם, עמ' 22):

לפלא מה שכותב שיש רגש דאגה אצלו, שהרי זכות הרבים מסייעת, ורבותינו נשיאינו שמסרו נפשם על החינוך שעל טהרת הקודש, בוודאי מעוררים רחמים רבים על הצלחת מנהל בית-הספר הנקרא על שם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיאי ישראל. ובוודאי יתמסר לתפקידו הכי נעלה וקדוש כאמור – ותיהי ההצלחה בריבוי.

המכתב נחתם במילים: "המצפה לבשורות טובות בכל האמור, בטוב הנראה והנגלה, בעניינים הכלליים וכן בענייניו הפרטיים"

"סיוע מלמעלה בעבודתו בקודש"

לקראת שנת הלימודים תשכ"א (ו' באלול תש"כ, שם עמ' 25) כותב הרבי לרב הרשקוביץ:

לשאלתו אודות עבודתו בקודש לשנת לימודים הבאה עלינו לטובה – הרי ראה הסיוע מלמעלה בעבודתו בקודש ניהול בית-ספר דרשת – עד עתה, ובוודאי כן יהיה גם בעתיד באופן דמוסיף והולך, ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא המשכת האור מלמעלה.

ברכות לבשורות-טובות

להלן צרור ברכות להרב הרשקוביץ, באיגרות ששיגר אליו הרבי לאורך השנים:

"בברכה לבשורות טובות מהצלחת הפעולות שכותבן" – בשולי מכתב ממוצאי שבת-קודש פרשת בהעלותך ה'תשכ"ד.

"בברכה לבשורות טובות ומתוך שמחה ובטחון" – בשולי מכתב מ' במרחשוון תשכ"ה.

"בברכה לשמחה ולבשורות טובות בענייניו הפרטיים ובענייני בית-הספר אהלי יוסף-יצחק" – בשולי מכתב מזאת-הנוכה תשכ"ז.

"בברכת הצלחה בניהול הבית-הספר לכל פרטיו ולבשורות טובות" – בשולי מכתב עש"ק פרשת עלי באר ענו לה ה'תשכ"ח.

"בברכת הצלחה בבית-ספר שעל-שם בעל השמחה" – בשולי מכתב מימי הגאולה יב"ג בתמוז ה'תשכ"ח.

"בברכת הצלחה בניהול בית הספר גם בשנת הלימודים הבאה עלינו לטובה" – בשולי מכתב ממחרת ימי הגאולה יב"ג בתמוז ה'תשכ"ט.

(27) שיהא זה הנהגה על-ידי כ"ק אדמו"ר (באידיש), ונשלחה לכ"ב, ונדפסה אחר-כך בלקו"ש ח"א עמ' 152 ואילך. במהרורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ על-ידי המו"ל.
(28) נדפסה ב"דברי ימי הרבנית רבקה".
(29) "היום יום" י שבט (מאג"ק שלו ח"ד עמ' שח).
(30) אחרי יתה.
(31) או"ת פ' אחרי.
(32) פ"ה (תו"מ חכ"ה, עמ' 10).
(33) ראה גם תו"מ חכ"ד עמ' 302. וש"נ.
(34) ראה ברכות כחב.
(35) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מא. ב"ב ז, א. ועוד.
(36) ראה יומא ו, א. וש"נ.
(37) ר"פ בחוקתי.

ניצוצי רבי

הצליח עם תלמידיו – הרבי שלל זאת וכתב לו: יועץ. ולשונו שכותב אודות יאוש כו' – הרי אין מקום לעניין זה כלל וכלל בדי אמות של איש הישראלי.

"זיכורוהו במיוחד על הציון הקדוש"

המכתב דלהלן אל הרב הרשקוביץ (מא' דראש-הודש תמוז תשכ"א) נדפס שם, עמ' 27:

במה שכתב על-דבר הכיתה שלומד [=שמלמד] בה, וכאילו לא ראה פירות ממאמציו וכו', ידועה דעתי מאז, שצריך לנצל כשרונותיו דווקא בשטח החינוך על טהרת-הקודש, והפרטים, באיזה כיתה וכיצא בזה, הרי גם על כגון זה נאמר ותשועה ברוב

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

חננים מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, אדר"ח תמוז תשכ"א
ברוקלין

הנני א"י נזינ סלאכתו מלאכת
שמים סוה' אברהם יעקב שי'

שלום וברכה
במעלה למכתבך מאור לערי"ת תמוז, בו כותב בהמשך לפה
שורה מכתבי בהנוגע לבי"ת ודנוגה.

ואף שבהנ"ל יצאתי מגדרי-לכתוב טרם קבלתי, שאלה
סמנו, שהרי אודותו סדור, אבל לרוב פשיטת הדבר-כתבתי נניח
והוא-שתקוהי חזקה שמו שפסקך עתה באמונה בזרנוגה, ימשיך גם
קשנה הבאה ונתקוהי חזקה גיב' שיצליח, וכתבה-שששום הדבר ב"ה
כי (למרות כחבו) הי' גרי טוב בעליו שם, וכיון שרק שבועות יוספ' ותר
נשאר לסיפור הסורים-וחזקו' בבתי ספר הרשת, ובכמה סוה' עדיין
הסידור מפוקפק, הרי גם מצד-הרשת יש למעט בשינויים וחילופים
וברא, ובפרט שאולי יש תקוה-שמו"ם יוסב גם בענין הבנינים, שכתבו
לי שפשיטתם ההשתדלות בזה;

ובעת רצון יזכירתי במיוחד על הציון הק' של כ"ק
מו"ת אדמו"ר זצוקלה"ה נבגים ז"ע, להצלחת בבית הספר אשר על
שם בעל הציון הוא נקרא.

לכתבו אודות שאלה דירתם קבועה- בכללות בענין
דירה, יש להחשב עם דעת האשה היא עקרת הבית, וכיון שככתבו גם
אצלה סברוה לכאן ולכאן, יצוהו הענין לפני ידידים, והרי לפעמים
השקו"ם עצמה-מכניסה בחירות בענין.

נעם לי לקרות במכתבו שכלשלים ילד וילדות-מב"ת
שלו נזכרים בקרימא בכפר תמיד, והרי גם בזה הזכחה שמצליח בפעולתו
בחינוך על טהרת הקדש בהנ"ל, ולפלא שכחב אח זה ואינו רואה
הסתירה לכתבו על העדר הצלחה, ועדין בהנוגע להסמימות-שדברים
סידורם בסמינר בכפר תמיד.

וגם-מצד הרגש, הנה השקיע כ"כ עמל וקשה בב"ת
וכשרואים פירות, זבודאי יושב גם בהבנינים, דוק-להצלה לעזוב
וכו'.

בעת רצון יזכירו את זונתו התי' תמוז הק'
מחיים לחונן מחבו.

ובמהצאנו בר"ש תמוז (מכתבו נכתב בעת-ההמקנה נשלה
בר"ת חדש הגאולה של כ"ק מו"ת אדמו"ר) הנה יגאל כאו"א טענינים
המבלבלים, ודוקא מחוך שמה וסוב לבב יהחזק-בגאיל ויצליח ויבשר
טוב.

בברכת רחמי ורג' דג

דבר מלכות

מצווה, כדי שאחר-כך יוכל לבוא אל הקב"ה עם "שטר", שהקב"ה יתן כל המצטרך לו, כתשלום עבור תפלתו. אמנם איתא בגמרא³⁸ "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני... הרי זה צדיק גמור", דרכיך דעהו". שאינו שואל שכר בעולם-הזה. אבל אין זה מספיק עדיין. הדרישה היא – שגם האכילה תהיה בשביל התפילה. כל ענייניו יהיו בשביל קדושה, כמו שכתוב⁴⁰ "בכל דרכיך דעהו".

כשרוצים שהנהגת הילדים תהיה באופן שהאכילה תהיה בשביל התפילה – זה תלוי בהאם, שהיא בעצמה תתנהג ברוח זו, ותחדיר זאת בילדים

ובמילא, יש גם דרך של תפילה בשביל אכילה – אם כי עניין זה הוא רק "אם רגיל בכך", כפירוש רש"י, והיינו, שנותן צדקה לא רק פעם אחת, ומפסיק לכשיחיה בנו, אלא הוא רגיל בכך. אבל אף-על-פי-כך, אפילו אם הוא רגיל בכך, הרי כיוון שעושה זאת בשביל פנייה, אין זו התכלית.

העובדה שיהיה גביר, ובחוגים הפיננסיים ידרגו אותו בדיוטא העליונה ויופיע ברשימת משלמי המיסים של תשעים וחמשה אחוז – עדיין אינה תכלית בריאת האדם, כי אם, שכל ענייניו יהיו בשביל קדושה, בכדי שיוכל ללמוד תורה במנוחת הנפש, לקיים מצוות בהרחבה, וליתן צדקה ביד רחבה. ולא להסתפק בעבודתו בעצמו, אלא להשתדל להשפיע גם על אחרים, שכן, בהיותו גביר, יהיה לו נקל יותר להשפיע על אחרים, כפי שאנו רואים, שעני, לועגים לו, אבל גביר, אפילו כאשר עושה שטות ("א נארישקייט"), עושים כמותו, ומכל-שכן כאשר עושה דבר נכון. ובמילא: כאשר יניח תפילין – יניחו כולם תפילין, כאשר ישמור שבת – ישמרו כולם שבת, שהרי רואים שנעשה גביר כיוון ששמר שבת, כאשר יניח תפילין דרבינו תם – יתחילו כולם להניח תפילין דרבינו תם, וכאשר יאכל מצה-שמורה – אזי יסגור כל המאפיות של מצה פשוטה, כיוון שכולם ישתמשו במצה-שמורה.

האופן והתכלית הנרצה הוא – לא העדר השייכות בין התפילה לאכילה, וגם לא תפילה בשביל אכילה, אלא – אכילה בשביל התפילה:

תפילה – צריכה בוודאי להיות בשביל תפילה, זהו דבר הפשוט. בידעו שרצונו של הקב"ה שילמד תורה ויקיים מצוות, לא יתכן שיונה אצלו באופן אחר מציווי הקב"ה. ובמילא מתפלל שלא על מנת לקבל פרס, אלא מפני שכך ציווה הקב"ה. הוא לא שואל אם יקבל עבור זה עולם-הבא אם לאו, ומכל-שכן

העובדה שיהיה גביר, ובחוגים הפיננסיים ידרגו אותו בדיוטא העליונה ויופיע ברשימת משלמי המיסים של תשעים וחמשה אחוז – עדיין אינה תכלית בריאת האדם, כי אם, שכל ענייניו יהיו בשביל קדושה, בכדי שיוכל ללמוד תורה במנוחת הנפש, לקיים מצוות בהרחבה, וליתן צדקה ביד רחבה. ולא להסתפק בעבודתו בעצמו, אלא להשתדל להשפיע גם על אחרים, שכן, בהיותו גביר, יהיה לו נקל יותר להשפיע על אחרים, כפי שאנו רואים, שעני, לועגים לו, אבל גביר, אפילו כאשר עושה שטות ("א נארישקייט"), עושים כמותו, ומכל-שכן כאשר עושה דבר נכון. ובמילא: כאשר יניח תפילין – יניחו כולם תפילין, כאשר ישמור שבת – ישמרו כולם שבת, שהרי רואים שנעשה גביר כיוון ששמר שבת, כאשר יניח תפילין דרבינו תם – יתחילו כולם להניח תפילין דרבינו תם, וכאשר יאכל מצה-שמורה – אזי יסגור כל המאפיות של מצה פשוטה, כיוון שכולם ישתמשו במצה-שמורה.

38 ר"ה ד.א. וש"נ. 39 פסחים נב, וש"נ. עיי' הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. 40 משלי ג, וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

"אכילה" צריכים להיות בשביל "תפילה" (שכוללת כל התורה והמצוות), לפעול בהם "וחי בהם", להמשיך חיות בתורה ומצוות.

א. ולימוד נוסף מהאמור לעיל – שהוראה זו נאמרה לאשה, אם לילדים, שאחד מהם נעשה אחר-כך נשיא בישראל. וההוראה היא:

כאשר רוצים שיגדלו ילדים שהנהגתם תהיה לא באופן של תפילה בשביל אכילה, ולא באופן שהתפילה והאכילה יהיו שני עולמות שונים, אלא באופן שהאכילה תהיה בשביל התפילה – הרי זה תלוי בהם, שהיא בעצמה תתנהג ברוח זו, ותחדיר בהילדים, עוד בקטנותם, בהיותם עדיין בעריסה, את ההרגש שכל העניינים צריכים להיות בשביל להתקשר בהקב"ה, ולולי זאת – הנה גם כאשר יש מה "לאכול", אין בזה טעם.

ובאופן כזה מגדלים ילדים כאלו שנעשים אחר-כך גדולים בישראל, שיש להם כמה להתפלל ויש להם מה לאכול – אכילה כרצון הקב"ה, שרצונו שיהיה לבני-ישראל "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁴¹, לא רק בני רויחי, אלא גם חיי רויחי ומווני רויחי. ויקויים מה שכתוב⁴² "והריקותי לכם ברכה עד בלי די", בית מבורך ברוחניות ובית מבורך בגשמיות, והאב והאם ירוו מהם נחת לאורך ימים ושנים טובות, נחת ברוחניות ונחת בגשמיות.

* * *

א. על⁴³ הפסוק⁴⁴ "ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים", מבאר כ"ק מו"ח

אדמו"ר⁴⁵, ש"שיטים" הוא מלשון הטיה. ישנה הדרך האמצעית, שזוהי הדרך של שכל והשגה, וההטיה מהדרך האמצעית נקראים בשם "שיטים", שטות.

ויש בזה ב' אופנים: (א) ההטיה למטה מהשכל, שטות דלעומת-זה, וכמרו"ל⁴⁶: "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". (ב) ההטיה למעלה מהשכל, שטות דקדושה, ועל-דרך מאמר רו"ל⁴⁷ "אהני ליה שטותיה לסבא".

עבודת המשכן ומקדש היא – להפך השטות דלעומת-זה ולעשות ממנה שטות דקדושה, עיין שם באריכות.

ב. אין להסתפק בדרך האמצעית, אלא בהכרח שתהיה שטות דקדושה דווקא, למעלה מטעם ודעת.

אילו לא היתה בעולם המציאות של שטות דלעומת-זה, אזי היתה מספיקה גם הדרך האמצעית. אבל, כיוון שעל-ידי חטא עץ הדעת נעשה בכללות העולם זוהמא, שטות דלעומת-זה, הנה כמה יכולים לעמוד בכך – על-ידי שטות דקדושה דווקא.

וכמו בכללות העולם, כך גם אצל כל אחד – שאם חטא ופגם ועבר את הדרך, או אפילו רק אחד מג' הדברים, אזי אינו יכול לילך בדרך המיצוע, אלא מוכרח לילך למעלה מדרך המיצוע, ועל-פי המבואר באגרת התשובה⁴⁸ "במקום הקשר" צריך להיות "כפול ומכופל".

וכן אומר גם הרמב"ם⁴⁹, שבכלל צריכים לילך בדרך המיצוע, אבל, מי שהלך לקצה אחד יותר מדי, הנה בכדי לתקן זאת, מוכרח הוא

המור"ל.

(45) תרומה כו, טו.

(46) ד"ה באתי לגני תשי"פ ג' ואילך (סה"מ תשי"ע עמ' 114 ואילך).

(47) סוטה ג, א.

(48) כתובות יז, א.

(49) ספ"ט.

"ישבעו רצון ונחת אמיתי"

כשהתעוררו קשיים נוספים, שיגר הרבי איגרת עם הבהרה:

ותקוותי חזקה, שיסבירו המברך, מתאים לענייני ולראש העיר ולחבריו, בדברים היוצאים מן הלב, ופשיטא שלא למליצה יפה כוונתי, כי אם תקוותי חזקה שכן יהיה בפועל, לא רק שבעתיד הקרוב יתמלאו החדרים תלמידים ית שיי, אלא גם בהנקודה שראש העיר וחבריו ישבעו רצון ונחת אמיתי מהם...

"סיפוק נפשי"

היותו גדול של המורה"

עובדי ועובדות ה'רשת' זכו ליחס מופלא ולהתעניינות בלתי-רגילה מצד הרבי. ביטוי אחד לכך אפשר לראות בדוגמה שנחשפה לאחרונה ב'תשורה' (ה' בכסלו תשס"ו), ובה התפרסמו כמה מהמכתבים שזכה (סב הכלה) הרה"ח הרב אברהם-יעקב שיחי' הרשקוביץ, שעבד כמורה וכמנהל בבתי-הספר. הנקודה המרכזית בכל אותם המכתבים היא – לא להפסיק בעבודתו החשובה.

בחדוש שבט תשי"ז (תשורה עמ' 17) פותח הרבי את מכתבו:

לאחרי הפסק ארוך התקבל מכתבו מכ"ג בטבת והפניתי שלאחריו ונעם לי לקרות בו מאשר רואה פרי טוב בעמלו בחינוך על טהרת הקודש במוסדו של כ"ק מוי"ח אדמו"ר, ויהי-רצון שזכות זה יעמוד לו ולכל בני ביתו שיחיו בהמצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

וישוב באותה שנה, בי"ז בסיוון (שם, עמ' 18):

נעם לי לקרות במכתבו בהנוגע להכנסת תלמידי כיתה ו' למוסדות חבי"ד ביציאתם מבית-הספר והרי זהו סיפוק נפשי היותר גדול של המורה, כשרואה את תלמידיו ממשיכים באותו הקו שכיוון אותם בו, ותקוותי אשר הצלחה זו תוסיף בהמרץ במלאכת הקודש שלוי.

כשהרב הרשקוביץ כתב לרבי בקיץ תשח"י (כ"ט סיוון – שם, עמ' 19), כי הוא חש שלא

העת-רצון דיום הילולא זה (כינוס תלמידים-זות שיי וכיו"ב). ובפרט שבהני"ל אין כינוסים וכו' בחוגים אחרים מלבד חבי"ד (מה-שאין-כן בפורים וכיו"ב). ויהי-רצון שסוף-סוף יהיה באופן מתוכנן ומאורגן ובמילא בהוספה רבה בהצלחה.

"לנצל יום עשירי בשבט"

בעניין הנ"ל עורר הרבי שנים קודם לכן. הנה איגרת משנת תשט"ז (שם, עמ' 394):

בטח למותר לעוררם, אשר בעוד מועד יעשו תוכנית אחידה, איך לנצל יום עשירי בשבט בבתי-ספר הרשת, כי הרי יש לחפש וגם ליצור עניינים שיאחדו כל הבתי-ספר ובפרט בעניין הני"ל.

הרבי הוסיף עוד וכתב כי הדבר צריך להיעשות בזהירות (לא למתוח את החבל יתר על המידה) ולצורך כך – "ותשועה ברוב יועץ להתייעץ כולם יחד בהנ"ל".

וישוב הוסיף הרבי במכתב נוסף (כ"ח בטבת תשט"ז – שם):

מובן שיש לנצל יום ההילולא דיו"ד שבט לקישור הדוק יותר של בתי-ספר רשת זה לזה ולהנהלה, ולהחדיר זה גם בהתלמידים-זות, שהדרך יותר קרובה בזה היא לעשות כינוס כהחלטתם.

[ראה בספרו של הרה"ח הרב אורי בן-שחר על 'הפרטיון', עמ' 69, על מעורבותו הרבה ב"כנס יו"ד בשבט" (וראה גם שם עמ' 67)].

"ברכות על ראש העיר וחבריו"

כשלהי חודש טבת תשכ"א (דוד עברי, עמ' 415) שיגר הרבי מברק לרב דוד חנוזין ז"ל וליבלחט"א, הרב יצחק גנזבורג:

במענה למכתביהם – ודאי יכנסו לבניין החדש בחולון, ותהיה בשעה טובה ומוצלחת וטוב לחנך הבית – בקשר לעשירי בשבט. וברכות יחולו על ראש העיר וחבריו שהשתדלו בהאמור, ובטוחני שישבעו רצון ונחת אמיתי מפעולתם האמורה, ובוודאי בקרוב ימלאו כל החדרים תלמידים, שיחנכו להיות לגאון ולתפארת ארצנו הקדושה, ותודה חמה להני"ל ובפרישת שלומם ובברכת הצלחה.

ניצוצי רבי

בארצנו הקדושה. הרבי מכיר את הבעיות של כל בית-ספר ובית-ספר, והוא מתעניין אפילו בפרטים הפעוטים ביותר. בדברו על ה'רשת' נוהג הרבי לומר: 'החזיקו עצמכם ברשת' – היינו שלא אנו נושאים את ה'רשת', אלא היא נושאת אותנו, בבחינת 'ארון נושא את נושאו'."

צינור לכל המצטרף

"ובוודאי למותר להאריך, אשר עבודתם הקדושה בהרשת הוא הצינור והכלים להנצרך לכל-אחד-ואחד מהם גם בענייניהם הפרטיים, שלו ושל כל בני-ביתו-שיחיו" – כתב הרבי לרב חנוני, בכ"ה באדר ב' תשי"ד (דוד עבדי' עמ' 384).

ובמכתב נוסף מאותה שנה (שם, עמ' 385): "זוכות התעסקותו במוסדות 'אהלי יוסף-יצחק ליובאוויטש', המקרבים את ליבם של בני ישראל לאבינו שבשמים... לו תוספת ברכה והצלחה בכל הנ"ל."

שיעור תניא – לא בכפייה!

כשהרב חנוני כתב לרבי שהתחיל לקיים שיעור תניא בעבור מורי בית-הספר בכפר-סבא, נענה על-ידי הרבי (י"א שבט תשט"ז – דוד עבדי' עמ' 396):

הנה בכלל נכון הדבר ובלבד אם השתתפות המורים בזה מרצונם הטוב בלי כל כפייה, לא בדיבור אפילו לא ברמז, כי בעניינים כגון דא יש להיזהר שלא יקשרו התלומד בענייני הרשת, שמנצלים זה להכריח השתתפות בעניין הנ"ל – ועניינים הנלמדים צריכים להיות כמאמר רבותינו ז"ל, במקום שליבם חפץ.

"פשוט שלא יכריחם"

הוראה כעין זו, בעניין דומה, ניתנה להרה"ח ר' עקיבא-יוסף פרידמן ז"ל (אשר פעל במסירות-נפש בבית-הספר של ה'רשת' בירושלים ת"ו), ב'יחידות' מיום כ"ה תשרי תשכ"ב, כפי שרשם לעצמו (תשורה, ב' אלול

תשס"ה, עמ' 16):

(1) שאלה: למי בבית-הספר לחלק המשקה [=שקיבל מהרבי]?

תשובת הרבי: רק לתלמידים שלאחר-בר-מצווה.

(2) שאלה: באיזה צורה לצוות המורים?

תשובת הרבי: המורים שאינם משתייכים לאנ"ש, פשוט שלא יכריחם כי אם יודיעם על-דבר הנ"ל ושכל הרוצה כו'.

"כדאי הדבר ונכון וטוב"

נחזור לרב חנוני: בשנת תשכ"ה (דוד עבדי', עמ' 422) כותב לו הרבי בעניין השיעור בחסידות: "כיוון שהמורים שי' משתתפים בלימוד הד"ח ושבעים רצון וכו' ואין בזה שום הוצאות (אך ורק הוצאות הנסיעה – שעל הרשת לסלקן), כדאי הדבר ונכון טוב."

"באופן מתוכנן ומאורגן"

בחודש תשרי תשכ"א שהה הרב חנוני בחצר הרבי (עם טיטת הצ'ארטר המאורגן הראשון). כשנכנס ל'יחידות', הורה לו הרבי למסור פרישת-שלום לבתי-הספר הפזורים ברחבי הארץ.

כהמשך לזה כותב לו הרבי (ט"ז בכסלו תשכ"א – שם, עמ' 415):

ותקוותי חזקה, אף שאין מזכיר על-דבר זה, שבמשך הזמן נמסר הפרישת-שלום לכל בתי-הספר של הרשת, ויהי-רצון שיבשר טוב בזה, זאת אומרת שנכנסו הדיבורים לליבם של השומעים-יו שיי ובאופן המתאים לדבר משנה, המעשה הוא העיקר – הוספה בענייני התלמידים-ות והמורים-ות בהנוגע לפועל, והרי זכות הרבים מסייעתם, ורבותינו נשיאנו מעוררים רחמים רבים להצלחה בפעולות בקודש בחינוך על תורת הקדש.

ניצול יו"ד שבט

בכ"ז בטבת תשכ"א (שם, עמ' 416) תובע הרבי:

בוודאי ינצלו ככל האפשרי – בענייני הרשת,

דבר מלכות

לילך בקצה השני. "ופרצת", בהכרח לומר, שזוהי פירצה באמיתיות.

יג. על-פי זה יובן גם מה שהגמרא⁵⁰ מציינת את המעלה היותר נעלית בתיבת "ופרצת" – "לא כאברהם כו' ולא כיצחק כו' אלא כיעקב אותו בשם בניין?"

אף-על-פי שדרך המיצוע היא דרך ישרה על-פי התורה, מכל-מקום צריך להיות "ופרצת", לצאת מכל ההגבלות, גם מהגבלות וגדרים של קדושה

שכתוב בו⁵¹ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה": לכאורה אינו מובן: מהי גודל המעלה כל-כך (די גוואלדיקע מעלה) ד"ופרצת", שהיא נעלית יותר מכל שאר המעלות שנימנו בגמרא שם?

ויובן בהקדם ביאור פרט נוסף בעניין "ופרצת":

תיבת "ופרצת", משמעותה לא רק סתם התפשטות, אלא – הסרת מחיצות. בשדה – לא שייכת פירצה; רק כאשר ישנו בניין וחומה, ומסירים חלק ממנו, הרי זה נקרא פירצה – "ופרצת".

בניין וגדר זה – שעליו אומרים שצריך להיות בו "ופרצת" – הוא בהכרח בניין דקדושה. כי, אם המדובר הוא אודות בניין דלעומת-זה, הרי לאמיתו של דבר אין זה עניין של בניין, אלא עניין של חורבן ופירצה (על-דרך מאמר רז"ל⁵² "לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים"), ושבירת בניין שכזה, היא – לאמיתו של דבר – לא "ופרצת", אלא אדרבה – בניין. ואם תורת אמת קוראת זאת

ויובן על-פי האמור לעיל: העבודה היא – שטות דקדושה שלמעלה מדרך המיצוע; אף-על-פי שדרך המיצוע היא דרך ישרה על-פי התורה, מכל-מקום צריך להיות "ופרצת", לצאת מכל ההגבלות, גם מהגבלות וגדרים של קדושה, שהם בניין. ועניין זה של שטות דקדושה שלמעלה מטעם ודעת, למעלה מכל ההגבלות, אפילו מהגבלות דקדושה – זהו "נחלת יעקב"⁵³, בחיר שבאבות⁵⁴ – תכלית המעלה, למעלה מנחלת אברהם ונחלת יצחק.

יד. ההוראה מזה בנוגע לפועל היא⁵⁵: תלמידי הישיבות ויושבי אוהל בכלל, אין להם להסתפק בהזמנים הקבועים ללימוד התורה. אפילו הזמנים הקבועים של "מהדרין" ו"מהדרין מן המהדרין" מועטים הם, אלא צריך להיות – "ופרצת", "אהני ליה שטותיה לסבא", למעלה מטעם ודעת, למעלה מכל הזמנים הקבועים.

בעלי עסק, שעיקר עבודתם בקיום המצוות

50 פ"ד משמונה פרקים. הל' דיעות פ"ב ה"ב.

51 שבת קיח, רע"ב.

52 ויצא כח"ד.

53 פ"ד משמונה פרקים. הל' דיעות פ"ב ה"ב.

וש"נ.

54 ישעיה נח"ד. וראה שבת שם.

55 שעה"פ תולדות כו, כה. וראה גם ב"ד פע"ו,

א. זח"א קיט"ב. קלג"א. קמז"ב. קע"א. ב.

ובפרט מצוות הצדקה ששקולה כנגד כל המצוות⁵⁶, הנה כל הדברים הקבועים שבצדקה, ואפילו צדקה מהמובחר כמבואר בפוסקים ואחרונים⁵⁷ – אף זהו בניין מובחר על-פי תורה – הרי זה עדיין מעט עבורם. צריך להיות "ופרצת" ללא הגבלות, וכמבואר באגרת-התשובה⁵⁸ ואגרת-הקודש⁵⁹ ש"כל אשר לאיש יתן בעד נפשו"⁶⁰. ואפילו אלו החושבים שהם אינם זקוקים לכך כיוון שאין להם חסרונות – הרי בעבודה של יהודים עליונים חסר גם להם, והרי הייחודים שלמעלה הם בבחינת איך-סוף, ובמילא צריכים גם הם ליתן צדקה באופן של "ופרצת".

טו. אודות משיח נאמר הלשון "פורץ"⁶¹. ולכן, מצוות השעה – בכדי להביא את

(56) ראה גם ת"מ חכ"ד עמ' 192 ואילך. עמ' 309 ואילך.
(57) ב"ב ט, א.
(58) ראה טושו"ע יו"ד ר"ס רמט.
(59) ספ"ג.
(60) טוס"י. ועוד.
(61) איוב ב.ד.
(62) אגדת בראשית ספ"ג. ב"ר ספ"ה ובפרש"י.
(63) ר"ה באתי לגני תש"י פ"ט (סה"מ תש"י ס"ע 123).
(64) מיכה ב, ג.

ה'רשת' של הרבי

הרבי קורא להנהלת ה'רשת' לנצל את היעצ-רצון דיוס ההילולא"י יי בשבט, להגברת הפעילות החינוכית עם התלמידים והתלמידות □ "בוודאי יתמסר לתפקידו הכי נעלה וקדוש", כותב הרבי למנהל בית-ספר של ה'רשת' ומוסיף, "רבותינו נשיאינו בוודאי מעוררים רחמים רבים על הצלחת מנהל בית-הספר הנקרא על שם כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא ישראל"

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

הרבי להרה"ח הפרטיון ר' זושא וילימובסקי, בחודש תמוז תשי"א. במכתבו אליו מבקשו הרבי לבדוק אם אפשר לפתוח בארץ-הקודש רשת של מוסדות חינוך 'אהלי יוסף יצחק', על שם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, בדוגמת הרשת שפעלה אז במרוקו.

'יחידות' ראשונה של המנהל הראשון

הרב וילימובסקי, הרב חנוין, הרב מאיר בליזינסקי, הרב יצחק גנובורג, הרב אהרון-מרדכי זילברשטרום והרב זלמן אבלסקי – היו הראשונים שעמדו בראש החזית. כוחות נפש עצומים והתבטלות גמורה לרצונו הקדוש של הרבי נדרשו מהם כדי להקים את ה'רשת', כרצון הרבי ובמצוותו.

בראיון עיתונאי שהעניק בזמנו הרב חנוין, לאחר ביקורו הראשון אצל הרבי, בחודש תשרי תשי"ט ('דוד עבדי' עמ' 193), הוא מספר על היחידות' שלו:

"הייתי ב'יחידות' שעתיים תמימות, מרבע לשלוש אחרי חצות הלילה ועד רבע לחמש לפנות בקר. מובן שחלק ניכר של השיחה הוקדש לענייני ה'רשת' של בתי-ספר חב"ד

י"ט בכסלו תשי"ט. באולם רחבי-ידיים ברחוב אולבני 585, ברוקלין, ניו-יורק נערכת ההתוועדות המרכזית של הרבי נשיא דורנו. כסיומה של שיחה ארוכה על-דבר גודל מעלת ה'שליחות' מבקש הרבי: "כיוון שנמצאים כאן כמה מהשלוחים – יאמרו עתה 'לחיים' בשמחה ובטוב לבב". בהמשך, "ציווה לאחד מהנהלת ה'רשת' שיאמר 'לחיים' עבור כל אנשי ה'רשת' שנוסעים 'חוצה'".

לבדוק האפשרות

בספרו, 'חייל בשורות הרבי', מקדיש הרה"ח הרב יצחק שיחי' גנובורג, פרקים רבים (מפרק י"ט ואילך) לסיפור הקמתה של ה'רשת', התפשטותה והתבססותה. חלק מהחומר שולב גם בספר 'דוד עבדי', המתעד את מסכת חייו של הגה"ח הרב דוד חנוין ז"ל, ממקימי ה'רשת' ומנהלה הראשון. רשימתנו זו מתבססת אפוא על המקורות הנ"ל:

בחורף תשי"ב הוקמו ארבעה בתי ספר ברחבי הארץ – בזרנוגה (מעברת עולים ליד המושבה רחובות), במנחת (כפר קטן סמוך לירושלים, כיום עומדת שם שכונת "מלחה"), ביפו ובכפר-סבא. זה היה לאחר פנייתו של

מינוי ל"התקשרות"

ניתן לקבל את גיליון "התקשרות" שירות הביתה באמצעות הדואר.

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים).
מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים).

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
"התקשרות", מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 72915